

Waterberging Diesdonk

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

27 januari 2009 / rapportnummer 2192-52

1. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

Het waterschap Aa en Maas heeft het voornemen op het punt waar de Astense Aa uitmondt in de Aa, ten westen en noordwesten van Diesdonk ruimte te creëren voor waterberging. Om deze waterberging mogelijk te maken moeten de bestemmingsplannen van de gemeenten Asten, Deurne en Helmond worden aangepast. Ter ondersteuning van de besluitvorming wordt de milieueffectrapportage(m.e.r.)-procedure doorlopen. De raden van de gemeenten Asten, Deurne en Helmond zijn bevoegd gezag in deze procedure, gecoördineerd door Gedeputeerde staten van de provincie Noord-Brabant.

De Commissie voor de m.e.r. (de Commissie)¹ beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

- een heldere (kwantitatieve) probleemschets;
- een onderbouwing van de locatiekeuze voor de waterberging;
- inzicht in de effecten (in positieve en negatieve zin) op de ecologische hoofdstructuur (EHS);
- inzicht in de mate waarin de andere wateropgaven (uit onder meer de Kaderrichtlijn water) en nevendoelestellingen ten aanzien van natuur, recreatie en cultuurhistorie worden meegenomen en invulling krijgen;
- inzicht in de mogelijkheden om aan te sluiten bij landschapsvormen en cultuurhistorische waarden in het gebied en hoe deze zouden kunnen worden versterkt.

Om deze hoofdpunten goed te kunnen beoordelen is van belang dat het MER een zelfstandig leesbare samenvatting bevat.

In de volgende hoofdstukken geeft de Commissie in meer detail weer welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

2. ACHTERGROND EN BELEIDSKADER

2.1 Achtergrond en doel

Ga in het MER in op de veranderingen die zijn opgetreden en mogelijk nog gaan optreden (mede door klimaatverandering) in het stroomgebied van de Aa, de maatregelen die al zijn getroffen om mogelijke overlast door die veranderingen te verminderen en de mogelijkheden om de resterende waterproblemen op te lossen.

Deze m.e.r. kent al een voorgeschiedenis, waarin keuzen zijn gemaakt over de locatie van het waterbergingsgebied. Vat in het MER kort de gemaakte keuzen

¹ Voor informatie over de m.e.r.-procedure, de rol van de Commissie, samenstelling van de werkgroep en een overzicht van de door de initiatiefnemer aangeleverde stukken wordt verwezen naar bijlage 1. In bijlage 2 is een overzicht van de door het bevoegd gezag toegezonden zienswijzen opgenomen.

en de onderbouwing daarvan samen. Geef daarbij een doorkijk naar totale opgave in het stroomgebied van de Aa. Ga daarbij in hoofdlijnen in op:

- welk deel de waterberging Diesdonk bijdraagt aan de totale te realiseren waterbergingsopgave. Geef tevens aan voor welk gebied de waterberging bedoeld is, welk volume gerealiseerd moet worden en welke frequentie en duur van inundatie zijn voorzien;
- welke voor en nadelen er aan de verschillende locaties kleven voor
 - de functie berging;
 - en voor meeliftende doelstellingen als natuur, landschap en recreatie, en andere actuele en toekomstige ruimtelijke gebruiksfuncties.

Geef in hoofdlijnen aan welke afwegingen bij de keuzes van verschillende locaties zijn gemaakt.

Bespreek welke natuurdoelen (doelsoorten en natuurdoeltypen) worden nagestreefd, op welke locatie en wat de hydro-ecologische en landschappelijke randvoorwaarden zijn om deze doelen te bereiken.

Het is wenselijk om de doelen zo te beschrijven dat ze in het besluitvormingsproces een rol kunnen vervullen:

- bij de afbakening van te beschrijven alternatieven en het verhelderen waarom andere oplossingen buiten beschouwing worden gelaten;
- bij de rangschikking van alternatieven op doelbereik.

2.2 Wettelijk- en beleidskader

In hoofdstuk 3 van de startnotitie wordt een overzicht gegeven van de relevante beleidskaders. In het MER moet dit wettelijk kader en het beleidskader worden uitgewerkt naar de randvoorwaarden die wetgeving en beleid stellen aan het voornemen. Ga daarbij ook in op:

- het ontwerp Waterbeheersplan Aa en Maas 2010-2015²;
- het kader voor de ingebruikname van de waterberging (zoals bijvoorbeeld noodverordeningen).

Het verdient aanbeveling te komen tot een goede inhoudelijke afstemming met het Integraal Gebiedsplan Astense Aa, dat thans in voorbereiding is³.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Voorgenomen activiteit

In de startnotitie wordt de voorgenomen activiteit (waterberging) kort toegelicht. Werk dit verder uit in het MER. Neem een kaart op van het plangebied en het voor milieueffecten relevante studiegebied met daarop bebouwing, ecologisch gevoelige en kansrijke gebieden en de mogelijke begrenzing van de waterbergingslocatie.

² Besteed aandacht aan onder meer de relatie met de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregime (GGOR).

³ Zie zienswijze 3 van de Dienst Landelijk Gebied.

Ga in op de mogelijkheden van versterking van de EHS, waar potenties voor natuur zitten en op basis waarvan dat is bepaald.⁴

Het MER moet informatie opleveren voor de locatiekeuze en begrenzing en voor de uiteindelijke inrichting en het beheer van het gebied. Detailleer de in het MER te beschrijven informatie zó, dat de uiteindelijke locatie voor het waterbergingsgebied concreet begrensd kan worden in de bestemmingsplannen.

3.2 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten of die in een vergaand stadium van de besluitvorming zitten.

Voor zover tijdens het opstellen van het MER nog geen besluit genomen is over de mogelijke aanleg van een bedrijventerrein in het kader van MEROS⁵ nabij de beoogde waterberging, wordt geadviseerd met twee scenario's te werken: met en zonder bedrijventerrein.

Maatregelen die voortvloeien uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) dienen onderdeel uit te maken van de referentiesituatie, voor zover deze gepland zijn vóór 2015 (de eerste planperiode voor de KRW) en voor zover deze geen onderdeel zijn van het voornemen.

3.3 Alternatieven

Het voornemen is uitgewerkt in twee alternatieven: het Basisalternatief en het Basisalternatief-plus. Ga in op het keuzeprocess en de daarin gemaakte afwegingen die hebben geleid tot deze alternatieven. Geef daarbij aan welke alternatieven zijn beschouwd, waarom bepaalde alternatieven zijn afgefallen, en welke milieufafwegingen daarin een rol hebben gespeeld.

De Commissie adviseert om in het MER aan te geven of er mogelijk (combinatie-)alternatieven en varianten zijn die de voordelen van beide alternatieven combineren.

Geef in het MER per alternatief inzicht in:

- de begrenzing en inrichting van de waterbergingslocatie;
- de robuustheid van de maatregelen (ten aanzien van de ontwikkeling van de toekomstige waterafvoer in de periode 2015-2050);
- de frequentie en duur van de inundatie en de manier waarop inlaat en uitlaat van water plaatsvindt;
- de mogelijkheden voor beek(dal)- en landschapsherstel;
- de mogelijkheden voor natuurontwikkeling;
- het beheer.

⁴ Welke natuur gerealiseerd kan worden hangt niet alleen af van beheer- en inrichtingsmaatregelen, maar is ook afhankelijk van de landschapsecologische context. Hierbij staat de lagenbenadering centraal. In beekdalen bepalen onder meer specifieke geomorfologische, bodemkundige en hydrologische randvoorwaarden de (on)mogelijkheden voor natuurontwikkeling. Een gerichte hydro-ecologische studie waarin o.m. de verspreiding indicatorsoorten wordt beschouwd kan hier op eenvoudige wijze een beeld van schetsen.

⁵ In het MEROS (MER oostelijk deel van de stedelijke regio) wordt gekeken naar verschillende verstedelijkingsalternatieven voor de regio Helmond.

3.4 Meest milieuvriendelijke alternatief

De Commissie adviseert een meest milieuvriendelijke alternatief (mma) te ontwerpen waarbij de waterberging gecombineerd wordt met:

- het realiseren van de KRW-wateropgaven;
- het versterken van de landschapsecologische structuur, de landschappelijke kwaliteit van het gebied en de cultuurhistorische waarden.

4. **BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN**

Beschrijf de gevolgen van de alternatieven in relatie tot de gestelde doelen. Ga in op de mate van doelbereik en de verschillen tussen de alternatieven daarbij. Daarnaast treden er bij realisatie en beheer van het voornemen mogelijk negatieve gevolgen op, bijvoorbeeld door een slechte kwaliteit van het inundatiewater.

Maak bij de beschrijving van deze gevolgen, waar relevant, onderscheid tussen aanleg- en gebruiksfase.

Volg bij de effectbeschrijving waar relevant een kwantitatieve benadering. Besteed expliciet aandacht aan cumulatie van effecten. Het gaat hierbij niet alleen om het optellen van verschillende milieueffecten van het voornemen zelf, maar ook om het beoordelen van de stapeling met effecten van andere ontwikkelingen en activiteiten in de omgeving.

4.1 Bodem en water

Ga in het MER in op de huidige bodemsamenstelling en -kwaliteit.⁶ Bespreek welke consequenties deze bodemsamenstelling en -kwaliteit heeft voor de herinrichting. Ga in op mogelijke gevolgen of verstoringen bij de aanlegfase (grondverzet kan leiden tot verspreiding van verontreinigingen).

Beschrijf de inrichting van het waterbergingsgebied, de maatregelen die nodig zijn om de waterberging te realiseren en de gevolgen daarvan voor de grondbalans.

Geef in het MER aan of het voornemen gevolgen heeft voor de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit na ingebruikname van het bergingsgebied. Denk hierbij aan de kwaliteit van het inundatiewater, van het slib en van in het inundatiewater meegevoerde organisch stof.⁷⁺⁸ Geef inzicht in de huidige en toekomstige waterkwaliteit en welke effecten te verwachten zijn van vernatting, verwijdering toplaag en inlaat van gebiedsvreemd water. Geef aan met welke maatregelen en op welke termijn het Goede Ecologische Potentieel (GEP) in de beken gehaald kan worden.

Beoordeel de effecten van de inlaat van oppervlaktewater in het waterbergingsgebied (waar, wanneer, hoeveel, hoelang, met welke waterkwaliteit) zoveel mogelijk op basis van kwantitatieve informatie. Geef eveneens de effecten

⁶ In de startnotitie wordt gesproken over hoge nutriëntgehalten en lichte verontreinigingen met zware metalen.

⁷ Onder andere nutriëntenlast, eutrofiërende werking van een hoge sulfaatbelasting op veenbodems of mesotrofiërende werking van aan (in oppervlakte water voorkomend) organische stof gebonden ijzer, vrijkomen van fosfaat uit geïnundeerde landbouwgronden en toxische werking van zware metalen.

⁸ Zie hiervoor ook: Kemmers, R.H., A.P. Grootjans, M. Bakker, G.J. Baaijens, J. Nijp & G. van Dijk (2007) Leidt bevoeiing van schraallanden tot eutrofiering? De Levende Natuur 108/3.

van het voornemen op peilwijzigingen bij maatgevende afvoer, op grondwaterstanden en op verandering in kwel of infiltratie.

4.2 Natuur⁹

Beschrijf de (landschaps)ecologische structuur van het plangebied waarbij ook de omgeving van het plangebied wordt betrokken. Schets welke habitats en soorten (potenties, vegetatiereeksen) bij de verschillende kwelzones horen en wat de huidige situatie is. Geef inzicht in de verspreiding van indicatorsoorten. Ga in op de kwelstromen die van invloed kunnen zijn op deze soorten en hoe deze kwelstromen mogelijk worden beïnvloed. Beschrijf in het MER welke gevolgen het voornemen heeft op de ecologische relaties binnen het studiegebied, zowel positief als negatief. Geef aan voor welke soorten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf in geval van negatieve effecten mitigerende maatregelen die de gevolgen kunnen beperken of voorkomen. Daarbij zijn onder meer de volgende aandachtspunten van belang:

- de effecten die voortkomen uit de periode, frequentie en duur van de inundaties;
- de effecten van de kwaliteit van het te bergen water op de vegetatie en fauna in het plangebied.

Gebiedsbescherming

Beschrijf de mogelijke invloed van het voornemen op (beschermd) natuurgebieden, zoals Natura 2000-gebieden en de ecologische hoofdstructuur (EHS). Maak onderscheid tussen de verschillende gebieden en geef per gebied de status aan.

Een deel van het plangebied ligt in de EHS. Geef aan of de geldende 'wezenlijke kenmerken en waarden' worden aangetast en/of versterkt en of het voornemen past binnen het toetsingskader¹⁰. Ga tevens in op de te realiseren ecologische verbindingzone langs de Astense Aa en langs de Zuid-Willemsvaart en op overige beschermde natuurgebieden zoals de Groene Hoofdstructuur (GHS).

Soortenbescherming

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied en geef aan tot welke categorie deze soorten behoren. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen op de standplaats (planten) of het leefgebied (dieren) van deze soorten en bepaal in hoeverre verbodsbepalingen¹¹ mogelijk overtreden worden. Beschrijf mitigerende maatregelen die de aantasting kunnen beperken of voorkomen.

4.3 Landschap en cultuurhistorie (waaronder archeologie)

Ga in op de effecten van het voornemen op landschap en cultuurhistorie. Het landschap hangt in dit gebied mede samen met het historische landgebruik, het (vroegere) watersysteem en bevoeiingsystemen. De Commissie adviseert

⁹ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de Natuurbeschermingswet 1998 en de specifieke gebiedsbescherming. Hier is tevens uitgebreide informatie te vinden over de soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

¹⁰ Het toetsingskader is beschreven in de Nota Ruimte, Spelregels EHS en/of provinciale uitwerkingen daarvan.

¹¹ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

daarom in aanvulling op de landschapsecologische systeembeschrijving aan te geven hoe het (cultuurhistorische) landschap hiermee samenhangt.¹²

Beschrijf daarbij:

- welke landschappelijk of cultuurhistorisch belangrijke elementen op welke locatie(s) in het plangebied voorkomen. Besteed daarbij ook aandacht aan voormalige bevoeiingssystemen en molenkolken;
- wat de kenmerken van deze belangrijke elementen zijn;
- hoe deze elementen functioneerden en hoe de samenhang tussen elementen is;
- (op hoofdlijnen) waar, wanneer en in welke mate in het verleden inundaties zijn opgetreden, wat de waterkwaliteit toen was en welke veranderingen daarin zijn opgetreden;
- (op kaart) waar nog resten bestaan van vroegere waterbeheerssystemen.

Neem in het MER een beschrijving op van de archeologische verwachtingswaarden. Wanneer uit bureauonderzoek blijkt dat er mogelijk archeologische vindplaatsen aanwezig zijn dan dient door veldonderzoek te worden vastgesteld of dit inderdaad zo is.¹³ Uit het MER moet blijken wat de omvang en begrenzing van eventuele archeologische vindplaatsen is en of deze behoudenswaardig zijn.¹⁴ Indien er mogelijk archeologische waarden door de plannen beïnvloed worden, dienen die waarden door inventariserend veldonderzoek verder in beeld te worden gebracht voor die plaatsen waar gegraven wordt.¹⁵

Beschrijf - indien aanwezig - hoe negatieve effecten op archeologische resten, cultuurhistorische waarden en karakteristieke landschappen voorkomen of beperkt zullen worden. Geef tevens aan waar positieve effecten verwacht mogen worden, bijvoorbeeld door herstel, bescherming of versterking van aanwezige archeologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

De Commissie adviseert om de karakteristieken van het landschap te visualiseren. Geef daarbij een waardering van deze karakteristieke elementen.¹⁶ Visualiseer tot slot het effecten van de alternatieven op het landschap.

4.4 Hinderaspecten

Volstaan kan worden met een kwalitatieve beschrijving van de hinderaspecten. Denk daarbij aan:

- bereikbaarheid voor omwonenden en recreanten;
- (grond)wateroverlast woningen en bedrijven;
- belemmering grondgebruik en bedrijfsvoering.

¹² Deze systeembeschrijving kan gestructureerd worden door bijvoorbeeld gebruik van de lagenbenadering. De onderste laag (geologie, geomorfologie hydrologie, bodem, vegetatie, fauna) zal de bovenliggende lagen (cultuurhistorie, huidig en historisch landgebruik) hebben beïnvloed.

¹³ De zienswijze van het RACM (nummer 4, bijlage 2) vraagt om karterend booronderzoek.

¹⁴ Hiertoe dienen voor het MER de onderzoeksstappen 'bureauonderzoek', 'inventariserend veldonderzoek karterende fase' en 'inventariserend veldonderzoek waarderende fase' te worden doorlopen, voorzover de resultaten van de voorafgaande onderzoeksstap hier aanleiding toe geven.

¹⁵ Waterberging is in principe een conserverende methode voor archeologische waarden.

¹⁶ Dit kan bijvoorbeeld aan de hand van (1) de (regionale) kenmerkendheid, (2) de zeldzaamheid, (3) de gaafheid en (4) de vervangbaarheid.

Beschrijf de veranderingen die voor deze aspecten in de omgeving ontstaan door de voorgenomen activiteit. Ga tevens in op mogelijk mitigerende maatregelen.

5. OVERIGE ASPECTEN

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven', 'leemten in milieu-informatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Waterschap Aa en Maas

Bevoegd gezag: gemeenteraad van de gemeenten Asten, Deurne en Helmond en gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant (coördinerend)

Besluit: partiële wijziging bestemmingsplannen om waterberging mogelijk te maken

Activiteit: waterberging

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Waterberging Diesdonk, Ideeën voor meervoudig ruimtegebruik langs de Aa en Astense Aa;
- kaart watersysteem Waterberging Diesdonk.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in het 'Brabants Dagblad' van 19 november 2008

advies aanvraag: 25 november 2008

ter inzage legging: 21 november 2008 t/m 9 januari 2009

richtlijnenadvies: 27 januari 2009

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

mr. F.W.R. Evers (voorzitter)

dr. F.H. Everts

ir. C.T. Smit (secretaris)

ir. R.F. de Vries

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. ZLTO, Asten
2. Account +, namens Van den Einden Agro BV
en Mts. van den Einden-Maas, Lierop
3. Dienst Landelijk Gebied, Tilburg
4. Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Amersfoort
5. P. Schellekens, Oosteind
6. H.E. van Berlo, Helmond
7. J. v.d. Heuvel, Ommel
8. Rene van Dijk, Wim Kaag, Henk Daalder, Ommel

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport Waterberging Diesdonk

Het waterschap Aa en Maas heeft het voornemen op het punt waar de Astense Aa uitmondt in de Aa, ten westen en noordwesten van Diesdonk ruimte te creëren voor waterberging. Om deze waterberging mogelijk te maken moeten de bestemmingsplannen van de gemeenten Asten, Deurne en Helmond worden aangepast. De raden van de gemeenten zijn bevoegd gezag in deze procedure, de provincie Noord-Brabant coördineert de procedure.

ISBN: 978-90-421-2639-8